

Atf: Gocuk, Y. (2022). Somut olmayan kültürel mirasın taşınmasında Türk Dünyası Vakfı örneği (Eskişehir). *İctimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), ss. 432-448.

Sosyal Bilimler Dergisi | Journal of Social Sciences
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ictimaiyat>

Başvuru / Recieved:
22 / 12 / 2021
Kabul / Accepted
17 / 06 / 2022

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Taşınmasında Türk Dünyası Vakfı Örneği (Eskişehir)

Transmission of Intangible Cultural Heritage: The Case of the Turkic World Foundation (Eskişehir)

Yusuf GOCUK^a

ÖZ	ABSTRACT
<p>Bu çalışma Eskişehir’de bulunan Türk Dünyası Vakfının, somut olmayan Türk kültürel mirasının taşınmasındaki rolü üzerinedir. Binlerce yıllık tarihten günümüze süzölmüş kadim Türk toplumlarının zengin ortak kültürünün gelecek kuşaklara taşınması ve bu kültürel aktarımın kanıt niteliğinde bir bilgi kaynağı olarak vasıflandırılmasında Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY) farklı alanlarda sorumluluk üstlenmektedir. TÜRKSOY’un, Türk halklarının ortak kültürel kimliklerinin güçlendirilmesi amacıyla devreye aldığı Türk Dünyası Kültür Başkenti uygulamasının ikinci kent tercihi Türkiye’nin modern yüzü niteliğiyle Eskişehir olmuştur. Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansının misyonunu tamamladığı 2014 yılının sonunda tasfiye edilmesinin ardından hem kamuoyunun talebi hem de kalıcı eserlerin tamamlanması amacı ile halefi Türk Dünyası Vakfı kurulmuştur. Birbirinin ardılı iki organizasyonun ve ortaya koydukları icraatın yerel siyasette tartışma konusu olmasına karşın, Eskişehir kent kimliğinin yeni dönem inşasında bir değer yarattığı açıktır. Çok sayıda kültür ve sanat etkinliğine ev sahipliği yapan, kalıcı eser projelerini tamamlayan Türk Dünyası Vakfı, bir taraftan Türk dünyası kültürel bağlarının gelişmesine katkı sağlarken diğer taraftan kültürel mirasın gelecekteki sahiplerine güvenle teslim edilmesi rolünü sürdürmektedir.</p>	<p>This study is about the role played by the Turkic World Foundation in Eskişehir, for the transmission of intangible Turkish cultural heritage. The International Organization of Turkic Culture (TURKSOY) takes on responsibility in various stages of this transmission that includes ancient Turkic societies’ rich, common culture, filtering through thousands of years to the present, and qualifies it as an evidential source of information. The second city of "Cultural Capital of the Turkic World," which TURKSOY adopted as an initiative to strengthen the common cultural identities of Turkic peoples, was Eskişehir, which features the characterization of Turkey’s modern face. After the completed mission of Eskişehir Turkish World Culture Capital Agency, 2013 at the end of 2014, the Turkic World Foundation was established both to complete unfinished permanent works and to satisfy the public demand. It is doubtless that the two organizations named above have created value in the new period to construct the identity of Eskişehir even though their existence and actions are subject to debate in local politics. The Turkic World Foundation, which hosts numerous cultural and art events, has completed permanent work projects, contributing to the development of cultural links when continuing to play a role in the transmission of cultural heritage safely to its future generations.</p>
<p>Anahtar Kelimeler</p> <p>TÜRKSOY, Kültür Başkentliği, Türk Dünyası Vakfı, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti, Somut Olmayan Kültürel Miras</p>	<p>Keywords</p> <p>TURKSOY, Cultural Capital, The Turkic World Foundation, Eskişehir Cultural Capital of the Turkic World 2013, Intangible Cultural Heritage</p>

^a Dr., Galatasaray Üniversitesi. Email: ygcocuk@gsu.edu.tr
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

1. Giriş

Küreselleşmenin etkisiyle ulus devletin sınırları aşınmış, zaman ve mekânın formu yeniden şekillenmiş, uluslararası düzende mikro, bölgesel ve ulus üstü yapılar gündeme gelmiş, kimi ittifaklar ya sonlanmış ya da dönüşmüştür. Temel aktör ulus devletin rolü yeni ulus üstü/altı küresel aktörler tarafından paylaşılmaya başlanmıştır. Uluslararası ilişkiler disiplindeki bu değişimler kültür-kimlik temelli bölgeselcilik yaklaşımında yeni hareketlenmeleri doğurmuştur (Çolpan Yıldız, 2020: 13). Bütünleşme hareketleri kapsamında ulus üstü ekonomik, sosyal ve kültürel entegrasyona örnek olarak Avrupa Kömür Çelik Topluluğu adıyla kuruluşu 1951 yılına dayanan bugünün Avrupa Birliği karşımıza çıkmıştır. Yine Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması sonucu Soğuk Savaş nihayetlenmiş, uluslararası sistemin çift kutuplu yapısının yerini Amerika Birleşik Devletleri'nin hâkimi olduğu yeni bir uluslararası düzen almıştır.

Yenidünya düzeninin bağımsız Türk cumhuriyetleri tarafından 1992 yılından 2011 yılına kadar birincisi Ankara'da olmak üzere Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi düzenlenmiştir (Purtaş, 2020: 1). Daha sonra Türk Konseyi Zirvesi adı ile ilki 20 ila 21 Ekim 2011 tarihlerinde Almatı'da ve en son düzenlenen sekizincisi 12 Kasım 2021 tarihinde Dijital Çağda Yeşil Teknolojiler ve Akıllı Şehirler teması ile İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Son zirvenin en önemli kararı kurumsal yapının isminin Türk Devletleri Teşkilatı olarak değiştirilmesi olmuştur (www.turkkon.org). Bu toplantılar araştırma konusu bağlamında Türk Dünyası Kültür Başkenti fikrinin doğmasına vesile olmuştur (Purtaş, 2020: 1). Söz konusu düşüncenin hayata geçirilmesi Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSÖY) Genel Sekreteri Düsen Kaseinov'un İstanbul'un 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti unvanı almasından esinlenmesiyle mümkün olmuştur (Purtaş, 2020: 2).

Kültür başkentliğin Türk dünyası için modellenmesi sonucunda, Türk Dünyası Kültür Başkenti uygulamasının ürünü olarak ilk kez 2012 yılı için Kazakistan'ın Astana kenti seçilmiştir (Nogayeva, 2020: 69). TÜRKSÖY Daimi Konseyi 29. Dönem Toplantısı 20 Eylül 2011 tarihinde Astana'da yapılmış, Eskişehir'in 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti adaylığı burada müzakere edilmiştir. Bir ay sonra yine Almatı'da düzenlenen Türk Konseyi Zirvesi'nde açıklanan sonuç bildiri metninde Eskişehir'in 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti olması kararı yer almıştır. Katılımcı ülkelerin en üst düzeyde siyasi temsilcilerinin imzası ile kültür başkentliğin açıklanması bir teamül olarak yerleşmiştir. Ancak Kazan kentinin adaylığı sürecinde bağımsız bir ülkede yer almaması nedeniyle bu teamül uygulanma imkânı bulamamıştır. Türk Konseyi Zirvesi'nin 2018 yılında toplanması ile birlikte kültür başkenti seçilen kentin tekrar bu yolla ilanına devam edilmiştir. Eskişehir'in tercih edilmesinde çoğunlukla Balkanlar, Kafkasya ve Kırım'dan olmak üzere Türk dünyasının farklı coğrafyalarından göç almasının etkisi olduğu, uygulanan projelerde göç konusunun ana tema olarak ele alındığı söylenebilir (Topal, 2020: 135).

3 Mayıs 2012 tarihinde kabul edilen 6303 sayılı Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Hakkında Kanun, 18 Mayıs 2012 tarihli ve 28296 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı kurulmuştur. Kanun tasarısının Meclis çatısı altında devam eden görüşmeleri sırasında kimi muhalefet parti temsilcileri tarafından olumlu görüşler beyan edilirken diğer muhalefet parti temsilcileri tarafından olumlu görüşlerin yanında bazı çekinceler dile getirilmiştir. 15 Ocak 2014 günü Meclis'in 47'nci Birleşiminde, kalıcı eserlerin tamamlanabilmesi için kültür başkentliği uygulama süresinin 30 Haziran 2014 tarihine kadar uzatılması amaçlanan kanun değişikliği talep edilmiştir. Muhalefet parti temsilcilerinin Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansının uygulamalarına yönelik eleştirileri tartışmaları beraberinde getirmiş, ancak istenen süre uzatımını içeren değişiklik 6516 sayılı Kanun'la kabul edilmiştir.

Kültür başkentliği uygulamasının seçilen kentin ülke yöneticileri tarafından sahiplenilmesi, projenin güçlü bir şekilde uygulanmasına olanak vermektedir (Purtaş, 2020: 4). Uygulamanın fiziksel, ekonomik ve insan kaynağının güvence altına alınması bakımından mevzuat alt yapısının Meclis eliyle düzenlenmesi beraberinde başarıyı da getirmektedir. UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Başkanlığı görevinden ayrılarak 2011 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi Eskişehir Milletvekili seçilen, iki yıl süreyle TBMM Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanlığı görevini üstlenen Nabi Avcı, Eskişehir'in kültür başkentliği ile akabinde kurulan Türk Dünyası Vakfının süreçlerinin bütününde yer almıştır. 2013 ila 2016 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı, ardından 15 ay Kültür ve Turizm Bakanlığı yapmıştır. Nabi Avcı'nın teknokrat ve politik kimliği ile her iki organizasyonda aldığı sorumlulukların pozitif etki yarattığı görülmektedir.

Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı taşıdığı bayrağı bir sonraki kültür başkenti Kazan'a devrederken (Sadykova, 2020: 171) halef ve seleflerinden ayrılarak hitamını ilan etmemiştir. Her ne kadar ajans 31 Aralık 2014 tarihinde tasfiye sürecini tamamlasa da Türk Dünyası Vakfı yapılanmasıyla zor olanı, misyonunu sürdürmeyi seçmiştir. Aynı idealle farklı bedende organik ve örgütsel yaşamına devam etmiştir.

Çalışma konusunun kuramsal tartışması yeni bölgeselcilik bağlamında, kültür, kimlik ve kent kavramları üzerinden yürütülmüştür. Bu kapsamda kültür başkentliği uygulaması özelinde Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansının, Türk Dünyası Vakfına dönüşümünün sonuçları ile birbirinin devamı olan bu iki organizasyonel yapının Eskişehir kentine ve bölgesel kimliğe katkıları odak noktaları olarak belirlenmiştir. Türk Dünyası Vakfı somut olmayan Türk kültürel mirasın taşınmasında rol-model görevi görebilir mi sorusu araştırma konusunun temel problemi oluşturmaktadır. Sorunun cevabı inceleme konusunun amacını ve önemini ortaya koymaktadır. Sorulara yanıt bulmak için ilkin kuramsal ve kavramsal çerçeve ele alınmıştır. Ardından Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY) ve Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansına değinilmiştir. Nihayetinde Türk Dünyası Vakfı uygulamalarına geniş alanda yer verilerek vakfın rolüne ışık tutulmuş, buradan bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

2. Yeni Bölgeselcilik Bağlamında Türk Dünyası

Bölgeselcilik, küreselleşme kavramına karşın postküresel devrin uluslararası sistem düzeyinde hâkim aktörlerin ya Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Çin vb. büyük bir ulus devletin veyahut Avrupa, Latin Amerika, Güneydoğu Asya'da var olan çok devletli bütünleşme yapılarındaki bölgeselleşme pratiğinin açıklanmasında kullanılmaktadır. Yeni bölgeselcilik kavramının muhteviyatı sadece sosyo-ekonomik iş birliği ile çerçevelenmemekte, bölgesel güç odaklarının çok yönlü kuruluşlarının işlevsel yetenekleri ile birlikte kültürel, ideolojik, siyasi ve askerî sahalarını da kapsayan bir hâkimiyet reflekslerini de içermektedir (Okur, 2008: 83-84).

Teorisi açısından inşacı yaklaşımın karakterini büyük oranda yansıtan ve eklektik özelliği haiz yeni bölgeselcilik, bölge kimliği perspektifini de özümseyerek, bölge kimliği kavramını inşa olgusu bakımından ele almaktadır. Björn Hettne ve Fredrik Söderbaum, yeni bölgeselciliğin öne çıkan isimleri olarak konuyu beş kademe; yani bölgesel alan, bölgesel yapılanma, bölgesel toplum, bölgesel topluluk ve kurumsallaşmış bölge kategorilerinde derinleştirmektedirler. Bölgesellik kategorisinde yaşanacak kuvvetlenme ile bir coğrafik alanın bölgesel kimlik ve bölgesel aktör olarak etki yaratma ve manevra yapabilme yeteneği ile bezeneceği ileri sürülmektedir (Musabay Baki, 2020: xxii-xxiii).

Bugün uluslararası düzende hem rekabete hem de iş birliğine hatta bütünleşme teşebbüslerine tanıklık edilen bir bölge de Orta Asya'dır. Söz konusu bölgenin öneminin sadece sahip olduğu

zengin yeraltı kaynaklarına veyahut konumlandığı stratejik koordinatlarına bağlanması yeterli değildir. Geçmişte büyük imparatorluklara ev sahipliği yapmış, farklı kültürel değerleri bünyesinde barındıran medeniyetlerin karşılaşmasına tanıklık etmiş, öncü bilim ve düşüncenin merkezi olmuş, ayrıca uluslararası sistemin en önemli kırılma noktalarını bizatihi yaşamış bir bölge hüviyetini taşıdığı da göz önünde bulundurulmalıdır (Kafkasyalı, 2012: 16).

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte aynı dil, din ve tarihe sahip Türk toplulukları için yeni jeopolitik şekillenmenin yarattığı fırsatla bir Türk Birliği tasavvurunda bulunulması aslında sadece kültürel ve ekonomik kopuklukların tamir etme imkânının yakalanmış olmasını işaret etmektedir (Veliyev, 2009: 106). Hele 20. yüzyılda deneyimlenmiş bir Avrupa Birliği örneğinden hareketle, coğrafi ve kültürel yakınlıkların bu ekonomik bütünleşme modelindeki pozitif etkisi de göz önüne alındığında ortak dilli Türk kültür ve geçmişin öznesi Orta Asya cumhuriyetleri, Türkiye'nin de içinde olduğu aynı kurguyla bir teşkilatlanma arayışında olabilmelidir.

3. Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirası

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO tarafından, 17 Ekim 2003 tarihinde düzenlenen 32. Genel Konferansı'nda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kabul edilmiştir. Sözleşmenin 2. maddesinde somut olmayan kültürel mirasın tanımı şöyle yapılmıştır: "Toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir." SOKÜM'ün alanları arasında şu başlıklar sıralanabilir. İlkin somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı görevi dille beraber sözlü gelenekler ve anlatımları oluşturmaktadır. Masal, destan, halk hikâyesi vb. hususlar bu alana örnek olarak verilebilir. İkinci alana örnek halk tiyatrosu, meddah, kukla vb. aktiviteleri içeren gösteri sanatlarıdır. Nevruz, anma günleri vb. organizasyonlar ise daha çok üçüncü alana örnek olarak toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenlerde karşımıza çıkmaktadır. Dördüncüsü geleneksel yemekler, halk hekimliği gibi konuların yer aldığı doğa ve evrenle ilgili uygulamalardır. Nihayetinde dokumacılık, bakırcılık, süsleme sanatları gibi el becerisine dayalı el sanatları geleneği de son örnek olarak gösterilebilir. Türkiye sözleşmeye 2006 yılında çıkarılan 5448 sayılı Kanun'la taraf olmuştur (Tanrıku, 2019: 283-284).

Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirası denildiğinde ilk akla gelen Ahmet Yesevi'nin Dîvân-ı Hikmet adlı eseridir. Eserin yanı sıra Ahmet Yesevi'nin asıl önemi Türk-İslâm geleneği örf ve adetlerin sürdürülmesinde, zengin kültürel mirasın korunmasında ve hayatını idame ettirmesindeki mihmandarlığından kaynaklanmaktadır. Akraba topluluklarının her sahasında toplum hayatının desenleri birbirine benzemektedir. Halk kültürü, daha genişletilmiş biçimiyle somut olmayan kültür Türk-İslâm coğrafyasının en güçlü yanıdır. Gönül insanların temellendirdiği medeniyet üzerinde yüz yıllardır aktarılan sözlü kültür eserleri, geleneksel kutlamalar vb. etkinlikler birbirine perçinlenerek somut olmayan kültürel mirası gün yüzüne çıkarmıştır (Yıldız, 2014: 6-7).

UNESCO'ya dâhil edilmiş Türk dünyası somut olmayan kültürel miraslarına Azerbaycan'dan örnek olarak; Azerbaycan Mugamı, Azerbaycan'ın Âşıklık Sanatı, Tar: Çekme Telli, Uzun Saplı Çalgının Yapımı ve Çalma Sanatı, Azerbaycan Geleneksel Halı Dokuma Sanatı, Çavgan: Azerbaycan'ın Karabağ Bölgesine Özgü Geleneksel Atçılık Oyunu ve Kelagay-İpek Başörtüsü: Geleneksel El Sanatı verilebilir. Kazakistan'dan Geleneksel Dombra Ezgisi, Kırgızistan'dan Akınlar: Kırgız Ozanları, Ala-Kıyız ve Şırdak: Geleneksel Kırgız Keçe Halısı ve Üç Bölümlü Kırgız Destanı: Manas, Semetey ve Seytek, Özbekistan'dan Baysun İlçesi ve Saha Yakut (RF)'tan ise Olonho Yakut Destanı sıralanabilir (Yıldız, 2014: 3).

Azerbaycan, Türkiye, İran, Kazakistan ve Kırgızistan tarafından lavaş ekmeği üzerine ortak bir dosya düzenlenmiş ve UNESCO'ya sunulmuştur. 30 Kasım 2016 tarihinde UNESCO'nun ilgili komitesinin Etiyopya'nın başşehrinde yapılan 11. oturumunda Lavaş, katırma, jupka, yufka ince ekmeğin hazırlanma ve paylaşım kültürü UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsil Listesine dâhil edilmiştir (İzzetgil, 2020, s. 267).

2021 yılı itibarıyla Türkiye'nin İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi'nde 19 adet kayıtlı unsuru yer almaktadır. Bu unsurlar; Meddahlık Geleneği, Mevlevi Sema Törenleri, Âşıklık Geleneği, Karagöz, Nevruz, Geleneksel Sohbet Toplantıları (Yaren, Barana, Sıra Geceleri vb.), Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah, Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali, Geleneksel Tören Keşkeği, Mesir Macunu Festivali, Türk Kahvesi ve Geleneği, Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı, İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka, Geleneksel Çini Sanatı, Bahar Bayramı Hıdırellez, Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Geleneksel Türk Okçuluğu, Minyatür Sanatı ve Geleneksel zekâ ve strateji oyunu: Togyzqumalaq, Toguz Korgool, Mangala/Göçürme'den meydana gelmektedir (<https://www.unesco.org.tr/>).

UNESCO değerleri insanlık için sosyo-kültürel ve ekonomik bakımdan kıymetli kültürel miras olarak addedilmektedir. Gelecek nesillere bilinçli şekilde doğallığının korunarak aktarılması dikkate değer önemli bir husustur. Paha biçilmez UNESCO kültürel değerlerinin bütün insanlığın mirası olduğu anlayışı ile modern günümüz insanı ile buluşturulması kent kültürü ve turizmi açısından kayda değerdir (Karaman, 2018, s. 19).

4. Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSÖY)

Soğuk Savaş döneminin temel karakteristiği çift kutuplu dünyanın ABD ve Sovyetler Birliği tarafında bloklanan uluslararası sistemin Türk akraba toplulukları arasındaki ilişkileri her yönden olumsuz etkilediği bilinmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile beraber ortaya çıkan Yeni Dünya Düzeninde uzun yıllar aralarında güçlü bir ilişki tesis edemeyen Türk akraba toplulukları çok kısa sürede bir araya gelmiştir. Hemen 1992 yılında İstanbul ve Bakü'de toplanan Türk akraba toplulukları ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin yoğun bir biçimde nasıl geliştirilebileceği sorusunun cevabını bulmaya çalışmıştır.

İlk olarak söz konusu Türk akraba toplulukları ülkelerinden 6 ülkenin kültür bakanı, kültürel iş birliği oluşturma konusunda mutabık kalmışlardır. Böylelikle Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi (TÜRKSÖY), 12 Temmuz 1993 tarihinde Kazakistan'ın Almatı kentinde Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye'nin imzaladıkları anlaşma ile hayata geçirilmiştir.

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı açılımı ise Azerbaycan'ın başşehri Bakü'de 16 ila 17 Ekim 1993 tarihleri arasında gerçekleştirilen 26'ncı Dönem Toplantısı sonrası alınan kararla kullanılmaya başlanmıştır (Arslaner vd. 2012: 273). 6 kurucu ülkenin yanı sıra gözlemci statüsünde 8 ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler sırasıyla Altay Cumhuriyeti (RF), Başkurdistan Cumhuriyeti (RF), Gagavuz Yeri (Moldova), Hakas Cumhuriyeti (RF), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Saha (Yakut) Cumhuriyeti (RF), Tataristan Cumhuriyeti ve Tiva Cumhuriyeti'dir (www.turksöy.org). "Türk halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek, ortak Türk kültürünü gelecek nesillere aktarmak ve dünyaya tanıtmak için çalışmak" şeklinde amacı belirlenmiştir. Aslında bu amaç, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) var olma gerekçesinin Türk dünyası özelinde daraltılmış halidir.

TÜRKSÖY, 20. Yılında 20 Farklı Şehirde Nevruz sloganını kullanarak ilk ateşi İstanbul'da yakmıştır. 21 Mart 2013 tarihindeki resmi kutlamaların adresi çeşitli ülkelerden 250'ye varan

sanatçı katılımı ile 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Eskişehir olmuştur. 1 Haziran 2013 tarihinde TÜRKSOY'un daveti ile 120 kişiden meydana gelen Amerikan Jonathan Griffith Korosu ile Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası tarafından müşterek olarak Eskişehir'de Yunus Emre Oratoryosu icra edilmiştir.

Yine TÜRKSOY'un geleneksel etkinliklerinden Ressamlar Buluşması'nın 18'incisi, 18 farklı ülkeden ünlü 20 ressamın iştiraki ile 1 ila 15 Temmuz 2013 tarihleri arasında Eskişehir'de yapılmıştır. TÜRKSOY'un bu kapsamda üstlendiği diğer bir etkinlik başlığı, TÜRKSOY Gençlik Oda Orkestrası'nın yeni repertuarı ile 10 farklı ülkeden 20 başarılı konservatuvar öğrencisinin Türk dünyası bestecilerinin eserlerinden oluşan konserlerin düzenlenmesi faaliyetidir. Öne çıkan başka bir organizasyon ise IV. TÜRKSOY Üyesi Ülkeler UNESCO Milli Komisyonları Toplantısı'dır. Söz konusu toplantı 2 ila 3 Eylül 2013 tarihlerinde Eskişehir'de gerçekleştirilmiştir (Purtaş, 2014: 63).

TÜRKSOY, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'nın da desteği ile 2015 Merv Türk Dünyası Kültür Başkenti uygulaması çerçevesinde Türkmenistan Kültür Bakanlığı ile iş birliği içerisinde olmuştur (Sağlam ve Sarıyev, 2020: 224).

5. Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı

Eskişehir'in Somut Olmayan Kültür Başkenti ve Türk Dünyası Kültür Başkenti olma serüveni 7 Ekim 2010 tarihinde TÜRKSOY'a Üye Ülkeler UNESCO Milli Komisyonları Toplantısı'na dayanmaktadır. Toplantının mimarı ve ev sahipliğini üstlenen o dönemin UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Nabi Avcı, konuyu ilk önce TÜRKSOY Bakanlar Konseyi'ne, sonrasında Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye'nin liderlerinin bulunduğu Türk Konseyi Zirvesi'ne taşımıştır. Eskişehir'in 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti olmasına ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ilgili Kanun'un çıkarılmasında, ayrıca hem TÜRKSOY tarafından hem de Kültür Başkenti Ajansı dönemi süresince düzenlenen çok sayıdaki etkinliğe katılarak üstün çaba göstermiş, kültür başkentliği uygulamasının başından sonuna yürütülmesinde sıkı bir takipçisi olmuştur (Purtaş, 2014: 62-63).

Kültür başkentliği uygulaması kapsamında 2013 yılı için Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak Eskişehir'in seçilmesi ile birlikte Türkiye'den ilk kez bir kent bu unvana layık görülmüş, Türk dünyası ortak kültür mirasının bir araya gelme adresi olmuştur (Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yayınları 16). Kozmopolit nüfus yapısıyla dikkat çeken Eskişehir'in bu özelliğinin oluşmasında 19. yüzyılın ilk yıllarından başlayarak Balkanlar ve Kafkaslardan aldığı göçlerin payı büyüktür. Türk dünyasının farklı coğrafyalarından yaşanan göçlerin kentin sosyo-ekonomik yapısının yanı sıra kültürel kimliğini de şekillendirdiği söylenebilir. Dolayısıyla Eskişehir'in göç ana temasıyla 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak belirlenmesinde bu tarihsel geçmişinin büyük oranda katkısı bulunmaktadır (Topal, 2020: 135).

Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, Eskişehir'in 2013 yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak hazırlanması, 2013 yılında yapılacak faaliyetlerin organize edilmesi, kamu ve sivil toplum örgütleri ile yapılacak çalışmalarda koordinasyonun sağlanması amacıyla 6 Mayıs 2012 tarihli ve 6303 sayılı Kanun'la kurulmuştur. Kanun'un Ajansın Organları başlıklı 2. maddesinde Koordinasyon Kurulu, Danışma Kurulu, Yönetim Kurulu ve Genel Sekreterlikten oluşturulması öngörülmüştür. Koordinasyon Kurulu Tablo 1'de, Yönetim Kurulu Tablo 2'de ve Danışma Kurulu Tablo 3'te verilmiştir. Tablo 1'de görüleceği üzere Koordinasyon Kurulunda üç başbakan yardımcısı, dışişleri, maliye, kültür ve turizm bakanlıkları gibi önemli üç bakanlığın en üst makamlarının olması aslında projenin ulusal düzeyde ne denli sahiplenildiğinin göstergesidir. Yine Tablo 2'de verilen Yönetim Kurulu ile Tablo 3'te verilen Danışma Kurulu üyeleri incelendiğinde

parti gözetilmeksizin yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin, ulusal kamu, kurum ve kuruluşlarının temsil edildiği görülmektedir. Kapsayıcılığı üst seviyede oluşturulan bu kurulların kültür başkentliği uygulamasının Eskişehir örneğinde üst seviyede başarılı olmasının bir açıklamasıdır.

Tablo 1: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkentisi Ajansı Koordinasyon Kurulu (Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkentisi 8)

No	Adı Soyadı	Görevi
1	Emrullah İşler	Başbakan Yardımcısı
2	Beşir Atalay	Başbakan Yardımcısı
3	Efkan Ala	Başbakan Yardımcısı
4	Ahmet Davutoğlu	Dışişleri Bakanı
5	Mehmet Şimşek	Maliye Bakanı
6	Ömer Çelik	Kültür ve Turizm Bakanı
7	Güngör Azim Tuna	Eskişehir Valisi
8	Yusuf Balcı	Eskişehir Özel İdaresi Genel Sekreteri

Tablo 2: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkentisi Ajansı Yönetim Kurulu (Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkentisi 8)

No	Adı Soyadı	Görevi	Yönetim Kurulundaki Görevi
1	Güngör Azim Tuna	Eskişehir Valisi	Başkan
2	Prof. Dr. Naci Gündoğan	Anadolu Üniversitesi Rektörü	Başkan Vekili
3	Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen	Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı	Üye
4	Prof. Dr. Hasan Gönen	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörü	Üye
5	Ahmet Yapıcı	İl Genel Meclisi Başkanı	Üye
6	Prof. Dr. Fazıl Tekin	Eski ESOGÜ Rektörü	Üye
7	Metin Güler	Eskişehir Ticaret Odası Başkanı	Üye
8	Savaş Özyaydemir	Eskişehir Sanayi Odası Başkanı	Üye
9	Ekrem Birsen	Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği Başkanı	Üye
10	Burhan Sakallı	Odunpazarı Belediye Başkanı	Üye
11	Ahmet Kot		Üye
12	Hakan Ergün		Genel Sekreter

Tablo 3: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkentisi Ajansı Danışma Kurulu (Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkentisi 8)

No	Adı Soyadı	Görevi
1	Prof. Dr. Ahmet Arı	Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürü
2	Yrd. Doç. Dr. Ebubekir Ceylan	Yunus Emre Enstitüsü Başkanı
3	Ali Hürata	Vakıflar Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcısı
4	Basri Özçelik	Odunpazarı Belediye Başkan Yardımcısı
5	Canan Demir	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı
6	Cem Kahyaoğlu	Dışişleri Bakanlığı - Daire Başkanı
7	Düsen Kaseinov	TÜRKSOY Genel Sekreteri
8	Erol Yüksel	TRT Haber ve Spor Daire Başkan Yardımcısı
9	Ertan Koşarsoy	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi
10	Prof. Dr. Hilmi Özden	ESOGÜ
11	M. Süreyya Er	TİKA - Başkan Yardımcısı
12	Mehmet Köse	Tepebaşı İl Genel Meclis Üyesi
13	Prof. Dr. Muhsin Macit	Anadolu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
14	Nuray Akçasoy	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi
15	Prof. Dr. Öcal Oğuz	Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi - UNESCO
16	Ömer Faruk Savuran	Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet İşleri Uzmanı
17	Süleyman Yücel	Odunpazarı İl Genel Meclis Üyesi
18	Şerife Çeliker	Tepebaşı Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürü
19	Tugay Aladağ	Eskişehir Kent Konseyi - Genel Sekreter
20	Yusuf Balcı	Eskişehir İl Özel İdaresi Genel Sekreteri
21	Zeki Eraslan	AKDT Yüksek Kurumu Başkan Yardımcısı
22	Mithat Körler	Esnaf ve Sanat Odaları Oda Temsilcisi

Uluslararası sistemde yeni dünya düzeninin güç dengesi şekillenmesinde yeni aktörlerin gün yüzüne çıkışına paralel, bölgesel ve ulus aşan yeni kültürel birliklerin teşvik edilmesi ve Türk dünyasına dâhil ülkeler arasındaki bağların kuvvetlendirilmesi maksadıyla uygulamaya sokulan Eskişehir kültür başkentliğinin diğer amaçları şöyle sıralanabilir:

- a) Türk dili konuşan topluluklar arasında dostça bağların oluşturularak, ortak Türk kültürünün tüm unsurlarıyla korunması, geliştirilmesi ve mirasçılara ulaştırılması,
- b) Bilimsel ve kültürel faaliyetlerle ortak kültüre olan bağlılığın tesisi, bu yolla insanlığa ve barışa katkıda bulunulması,
- c) Türk kültürü ilham kaynaklarının bilincinde olunarak Türk kültürünün dünya çapında tanınmasına çaba gösterilmesi, bu şekilde medeniyete ve insan haklarına katkı sağlanması,
- d) Türk dünyası topluluklarının ortak değerlerinin ele alındığı bütünlükçü bilimsel çalışmaların güçlendirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması (Kozak, 2016: 422).

Ajansın uygulamaya döneceği ve teşvik edeceği projelerin kapsamı ise aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- “Türk kültür mirasının tarihle eş geçmişini, çeşitliliğini, zenginliğini, yaygınlığını, intibak kabiliyetini ve geçerli olduğu geniş coğrafya içindeki müştereklerini ortaya koymak,
- Türk kültür miraslarını sahibi ile buluşturup, onları mirasla hem hal kılmak ve mirasın bir parçası haline getirmek,
- Türk dünyasında yaşayanların birbirlerini daha iyi ve daha doğru tanımalarını, birbirlerine muhabbetlerinin artmasını sağlamak,
- Türk dünyası mensuplarının kültür mirasını daha da çeşitlendirip zenginleştirmelerini, uluslararası kabul ve takdir derecesini yükseltmelerini ve gelecek nesillere aktarmalarını temin edecek kapasite ve kabiliyeti artırmalarını sağlamaktır.”

2013 Eskişehir Türk Dünyası Kültür Başkentliği süreci boyunca 200’den fazla bilim, kültür ve sanat etkinliği ile kültürel gezi düzenlenmiştir. 2013 yılı Mayıs ve Ekim aylarında Türkoloji Kongresi, 3. Uluslararası Tatarların Tarihî Mirası Kongresi ile 8. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi yapılmıştır. Akraba Türk Toplulukları Gençlik Kurultayı, 22. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı ile Türk Dünyası Kültür Değerleri Uluslararası Sempozyumu ve Cengiz Aytmatov Sempozyumu’nun arasında bulunduğu toplam 2 kurultay ve 8 sempozyum 2013 yılının ikinci yarısında hayata geçirilen önemli faaliyetlerdir. Gölge Tiyatrosunun Geleceği, Uluslararası Sanat, Kent Meydanı ve Mevlana Değişim Programı konulu 4 çalıştay düzenlenmiştir. Toplantı şeklinde uygulamaya dökülen 11 etkinlikten öne çıkan bazıları; Nasreddin Hoca Fıkra Anlatı Geleneği, Kaşgar’dan Endülüs’e Türk İslam Şehirleri Şehrengiz, Kırım Tatarlarının Dünü, Bugünü, Yarını, Türk Dünyası Medya Buluşması vb. biçiminde sıralanabilir. TUMSİAD 1. Uluslararası Kobi Zirvesi ve 17. Girişim ve İş Dünyası Zirvesi bu dönemde yapılan diğer organizasyonlardır. Muhammed TakiZehtabi’nin Hayatı ve Yaratıcılığı ile Geleneğin Sanatları Geleceğin Sanatçıları temalı faaliyetler başta olmak üzere toplam 5 seminer ve panel düzenlenmiştir. Kutlu Doğum Haftası, 2013 Uluslararası Yunus Emre Kültür Sanat Haftası, Uluslararası 21. Ulusal Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Anma ve Dostluk Günü, Azerbaycan Cumhuriyet Bayramı 95. Yıl Dönümü, Seyyid Battal Gazi’yi Anma Şenlikleri, 2. Uluslararası Ertuğrulgazi Yörük Türkmen Dernekleri Federasyonu Anma Etkinlikleri, Kazakistan Bağımsızlık Bayramı Kutlamaları, Eskişehir’in Kurtuluşu Töreni, Behiç Erkin Anma Toplantısı, Şeb-i Arus Anma Etkinliği, Mehmet Akif Ersoy’u Anma Haftası ve Ertuğrul Gazi’yi Anma Şenlikleri anma ve kutlama başlığı kapsamında yapılan etkinliklerdir. Nevruz Şenlikleri, Türk Dünyası Çocuk Oyunları Şenliği,

Sabantoy Şenlikleri, Tepreş Şenlikleri, Kırgızistan 7. Uluslararası Oyma El Sanatları, Türkmenistan Kültür Günleri, Azhvala Kuzey Kafkas Kültür Şenliği, Balkan Haftası ve Türk Dünyasında Bosna Hersek Günleri'nin aralarında bulunduğu 20 etkinlik festival başlığı altında hayat bulmuştur. Bütün bunlara ek olarak 3 resepsiyon, 10 sergi, 6 stant açılması, 24 konser, 9 gösteri, 2 şiir şöleni, 6 tiyatro, 19 yarışma, 3 sosyal sorumluluk projesi, 1 iftar programı ve nihayetinde 1 ödül töreni Eskişehir kültür başkentliği çerçevesinde katılımcıları ile bir araya gelmiştir. Türk dünyası coğrafyasından çok sayıda öğrenci (on bine yakın) yurt içi ve yurt dışı olmak üzere 56 kültürel gezide bulunmuştur (Topal, 2020: 149-156).

5.1. Türkvizyon Türk Dünyası Şarkı Yarışması

Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı etkinlikleri kapsamında ilk kez Türkvizyon Türk Dünyası Şarkı Yarışması Anadolu Üniversitesi İki Eylül Kampüsü Spor Salonu'nda düzenlenmiştir. Yarışmanın yarı finali 19 Aralık 2013 tarihinde 24 yarışmacının, finali ise 21 Aralık 2013 tarihinde 12 yarışmacının katılımıyla yapılmıştır. Ulusal ve uluslararası yazılı ve görsel medyada yarışmaya dair haberler yer almıştır. Yarışma logosunda ve yarışma ödülllerinde Anka kuşu figürü kullanılmıştır. Bunun sebebi Ajans Yönetim Kurulu Başkanı Güngör Azmi Tuna tarafından aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

“Çünkü Efsanevi Anka Kuşu, Kaf dağına doğru aşk seferine kanat açmıştır. Bizim de gayemiz Anka gibi “gönül” adındaki Kaf dağına varmak, gönüllere girmektir. Türk Dünyası Kültür Başkentliği ile gönülleri birleştirmek için çıktık yola. Ve Türkvizyon, bu gönül yolculuğunda önemli bir kilometre taşıdır.”

Yarışmanın bütün katılımcıları, temsil ettikleri ülkeleri ve bu ülkelerden jüri üyesi olarak görevlendirilen kişilerin bilgileri Tablo 4'te, finale kalan 12 temsilcinin bilgileri ve aldıkları puanlar verilmiştir. Yarışma birinciliğini Azerbaycan'dan Farid Hasanov kazanmış, altın Anka ödülünü dönemin Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı'nın elinden almıştır.

440

Tablo 4: Türkvizyon Türk Dünyası Şarkı Yarışması Yarı Final Yarışmacıları (19 Aralık 2013) ile Jüri İsimleri (Türkvizyon Broşürü 10)

Ülke Adı	Yarı Finalist Adı	Jüri Adı
Altay Cumhuriyeti (Rusya Federasyonu)	Artur Marlujokov	Vladimir Konçev
Azerbaycan Cumhuriyeti	Farid Hasanov	Gövhar Hasan-Zade
Başkurtistan Cumhuriyeti (Rusya Federasyonu)	Diana İşniyazova	Aygul Akhmadeeva
Beyaz Rusya Cumhuriyeti	Güneş Abbasov	Natik Bagirov
Bosna-Hersek Federasyonu	Emir - Frozen Camels & Mirza	Ahmed Şvrakiç
Gagauz Yeri (Moldova Cumhuriyeti)	Ludmila Tukan	Piotr Petkoviç
Gürcistan Cumhuriyeti	Eynar Balakişiyev, Afik Novruzov	Giorgi Chomakhashvili
Hakas Cumhuriyeti (Rusya Federasyonu)	Vladimir Dorju	German Tanbaev
Irak Türkmenleri	Ahmed Duzlu	Fetullah Ahmet Salih
Karaçay - Balkar Halkları Temsilcisi (RF)	Eldar Jalikayev	Nadezhda Khadzhieva
Kazakistan Cumhuriyeti	Rin'Go Grubu	Dinara Adam
Kemerov Eyaleti Dağlık Şor Bölgesi (RF)	Çildis Tanagaşeva	İsmet Zaatov
Kırgızistan Cumhuriyeti	Çoro Grubu	Aichurek İmanalieva
Kırım Özerk Cumhuriyeti (Ukrayna Cumhuriyeti)*	Elvira Sarikhhalil	Seyran Mambetov
Kosova Cumhuriyeti	Ergin Karahasan	Elif Tokmak
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Gommalar Grubu	Ertan Birinci
Makedonya Cumhuriyeti	İkay Yusuf	Eran Hasipi
Özbekistan Cumhuriyeti	Nilüfer Usmanova	Sarvar Rakhmatullaev
Romanya Cumhuriyeti	Cengiz Erhan Kutluakay	Miora Tsutsu
Saha - Yakutistan (Rusya Federasyonu)	Olga Spridinova (Nika)	Anastasia Gotovtceva
Tataristan Cumhuriyeti (Rusya Federasyonu)	Alina Şaripjanova	Damir Davletşin

Tuva Cumhuriyeti (Rusya Federasyonu)	Saylık Ommun	Grigory Damdin
Türkiye Cumhuriyeti	Manevra	Ahmet Koç
Ukrayna Cumhuriyeti	Fazile İbrahimova	Enver İzmaylov

* Rusya'nın Kırım'ı 2014 yılındaki ilhakından önceki durumu belirtmektedir.

Tablo 5: Türkvizyon Türk Dünyası Şarkı Yarışması Final Yarışmacıları (21 Aralık 2013) ve Puan Durumu (Türkvizyon Broşürü 11)

Ülke Adı	Finalist Adı	Puan Durumu
Azerbaycan Cumhuriyeti	Farid Hasanov	210
Beyaz Rusya Cumhuriyeti	Güneş Abbasov	205
Ukrayna Cumhuriyeti	Fazile İbrahimova	200
Tataristan Cumhuriyeti (Rusya Federasyonu)	Alina Şaripjanova	192
Altay Cumhuriyeti (Rusya Federasyonu)	Artur Marlujokov	189
Bosna-Hersek Federasyonu	Emir - Frozen Camels & Mirza	187
Türkiye Cumhuriyeti	Manevra	187
Kırgızistan Cumhuriyeti	Çoro Grubu	183
Kazakistan Cumhuriyeti	Rin'Go Grubu	178
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Gommalar Grubu	175
Özbekistan Cumhuriyeti	Nilüfer Usmanova	173
Kosova Cumhuriyeti	Ergin Karahasan	151

Kültür başkentliği uygulamasının halef-selef kentleri Kazan (2014) ve Eskişehir (2013) arasında oluşturulan güçlü ilişkiler kapsamında Eskişehir'in Odunpazarı ilçesinde tarihî meskenlerden biri Kazan Tatarları Kültür Evi olarak düzenlenmiştir. Tataristan Cumhurbaşkanı Minnihanov kültür evinin açılışına iştirak etmiş ve Tataristan'dan gelen davetlilerle Sabantoy kutlamaları yapılmıştır (TÜRKSOY Dergisi: 41). Kültür başkentliği uygulaması ile Eskişehir'in Türk dünyasıyla kültürel, sanatsal, bilimsel, ekonomik ve sosyal irtibatın geliştirilmesi ile iş birliği seviyesinin yükseltilmesi desteklenmiştir (Eskişehir 2013 TDKB: 15).

6. Türk Dünyası Vakfı

Türk Dünyası Vakfı, "Eskişehir Türk Dünyası Kültür Başkenti amaçlarının ve projelerinin sürekliliği doğrultusunda; Eskişehir'in Türk dünyasındaki konumunu geliştirmek." düsturunu misyonu olarak benimsemiştir. Vizyon ifadesi ise; "Eskişehir'i Türk dünyasının kültürel merkezlerinden biri haline getirmektir." cümlesinde karşılık bulmuştur. Vakıf amacını belirlerken hem Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı amacına referans vermiş hem de vakıf amacına vurgu yapmıştır. Her iki organizasyonun amaçları doğrultusunda bilimsel ve kültürel etkinlikler ve yarışmaların düzenlenmesi, görsel, düşünsel ve işitsel sanat yapıtlarının üretilmesi için gerekli zeminin oluşturulması ve zanaatkârların teşvik edilmesi, eğitim konularında çalışmaların yapılması, çoklu mecralarda yayın/yayımların hayata geçirilmesi, tanıtım etkinlikleri çerçevesinde faaliyetlerin kamuoyu ile paylaşılması, anıtsal proje ve uygulamaların yapılarak sonuçlandırılması, vakıf amacına yönelik kurs, okul vb. kuruluşların teşvik edilmesi ile gelir getiren iktisadi işletmelerin teşkil edilmesi vb. hususlar Türk Dünyası Vakfının gayesi olarak sıralanmıştır.

Türk Dünyası Vakfının kuruluş maksadının anlaşılması bakımından Cumhuriyet Halk Partisi Eskişehir Milletvekili Gaye Usluer'in Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında verdiği 7/3790 Esas Numaralı yazılı soru önergesinin 5'inci "Türk Dünyası Kültür Başkenti Vakfı neden kurulmuştur? Eskişehir Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı tarafından, Türk Dünyası Kültür Başkenti Vakfı'na aktarılan bütçe ve taşınır-taşınmaz mal varlığı nedir?" sorusuna bakmak faydalı olacaktır. Söz konusu soruya cevap, Milli Eğitim Bakanlığının TBMM'ye muhatap 16.06.2016 tarihli ve 99074258-610-E.67 sayılı yazısı ile verilmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz tarafından imzalanan cevabi yazıda;

"2014 Haziran ayında Ajansın tasfiye sürecine girmesi ve 2014 itibari ile Ajans Tüzel kişiliğinin sona eriyor olmasının, tamamlanmasının çeşitli nedenlerle uzamış veya hiç başlayamamış olan

pek çok kalıcı eserin bitirilmesini, şehre kazandırılmış pek çok eserin de sürdürülmesini riske atabilecek olduğu, bu problemi çözebilmek için Ajans Yönetim Kurulu ve Eskişehir'deki yerel yöneticiler ve sivil toplum kuruluşları, kültür adamları ile yapılan istişareler sonucunda, projelerin kurulacak bir vakıf aracılığıyla tamamlanması fikrinden hareket ile ajansın Eskişehir'e daha uzun süre hizmet edecek bir vakıf kurması hususunda görüş birliği sağlanmış ve Ajans Yönetim Kurulu'nun 09.06.2014 tarihli kararı ve Koordinasyon Kurulu'nun da olumlu görüşü ile Eskişehir 4. Asliye Hukuk Mahkemesinin 09.07.2014 tarihli ve 05.08.2014 tarihli Tavzih Kararı ile Türk Dünyası Vakfının kurulduğu,

Bu çerçevede Vakıf il bazında ve ülke çapında tanınmış 80 kişilik bir Genel Kurul ve 11 kişilik Mütevelli Heyetten oluşan Yönetim yapısına sahip olduğu, Vakıf senedinde de belirtildiği üzere öncelikli olarak Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Yönetim Kurulunun karara bağladığı projelerin tamamlanması ve Ajans faaliyetlerinin Eskişehir'e olan olumlu etkisinin sürdürülmesi, Ajansa edinilen bilgi ve tecrübenin Eskişehir'in tanıtımı ve gelişimi için kullanılması olarak özetlenebileceği,

Türk Dünyası Vakfının, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansınca yapılan çalışmaların etkisinin sürdürülerek kültür mirasının ve kalıcı eserlerin korunması ve yaşatılması hususunda ilgili mevzuat ve vakıf senedinde belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde hizmet etmek üzere kurulduğu,

Türk Kültür Dünyası başkenti Ajansınca Türk Dünyası Vakfına kuruluş aşamasında 500.000 TL tahsis edildiği, Ajansın kendi kurduğu Vakfının hayatını sürdürebilmesi için yönetim kurulu kararıyla Odunpazarı ilçesi sınırları içinde toplam 1.809,60 m² yüzölçümlü muhtelif arsa ve Odunpazarı Belediyesinden satın alınan toplam 156.93 m² yüzölçümlü bir adet ahşap ev ile şahıstan alınan 146.53 m² yüzölçümlü bir adet ahşap ev olmak üzere toplam iki adet ahşap ev ve muhtelif basılı eseri Vakfa bağış yolu ile devir ettiği..." bilgileri yer almıştır.

442

6.1. Kalıcı Eserler

Dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Nabi Avcı tarafından 27 Kasım 2016 tarihinde basın toplantısında yapılan açıklamada; Türk Dünyası Vakfının, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı'ndan tamamlamak üzere devralınan proje sayısının 15 olduğu ifade edilmiştir. Şehrin merkezindeki eski stadyumun yerinin Türkiye'deki genel uygulamanın aksine TOKİ'ye devredilmediği, yeni stadyumun inşa maliyetinin Türk Dünyası Vakfı bütçesinden karşılandığı aktarılmıştır. Böylelikle eski stadyum yerinin yeni yapılaşmaya açmak zorunda kalınmadığı cümlelere yansımıştır (Avcı, 2016). Türk Dünyası Vakfı kalıcı eserlerinin en dikkat çekenini şehrin merkezinde bulunan eski Eskişehir Atatürk Stadyumu yerine 2014 yılında yapımına başlanan ve 2020 yılı Aralık ayında tamamlanan Millet Bahçesi gelmektedir. 52.392 m².lik sahayı kaplayan uygulamada 16.221 m² kapalı alan bulunmaktadır. Yer altında bir kat olmak üzere 13000 m².lik bir kapalı otopark alanı oluşturulmuştur. Otopark Vakıf tarafından ticari olarak işletilmektedir (Fıratlı, 2021).

Sazova Kültür Parkı içinde 82 dönüme konumlanan Türk Dünyası Bilim Kültür ve Sanat Merkezi yapımına da 2014 yılında başlanmıştır. En büyük kalıcı eserlerin başındadır. Alt katı 10.000 m², üst katı ise 5.000 m² olmak üzere toplamda 15.000 m² kapalı alan üzerine inşa edilen kubbe şeklindeki yapı, çok amaçlı sergi, fuar, konferans, konser, toplantı ve benzeri organizasyonlar için tasarlanmıştır. Zemin katta Türk-İslam dünyasında bilim, kültür ve sanat alanlarında dünya çapında ünlenmiş kişilerin tanıtıldığı 25 m².lik 40 ayrı bölüm bulunmaktadır. 4 ayrı Türk mimarisi tarzında inşa edilmiş bölümlerde, Türk-İslam dünyasından örnek şahsiyetlerin silikon heykelleri bulunmakta, hayat hikâyeleri, eserleri ve insanlığa katkıları belgesel filmlerle tanıtılmaktadır. 2017

yılı başında Anadolu Üniversitesi'ne kullanım hakkı 10 yıllığına devredilen merkezde, aynı yılın Mart ayından bu güne Türk Dünyası merkezli çalışmalar yürütülmektedir (Fıratlı, 2021).

Bir başka tamamlanan kalıcı eser ise Esminyatürk'tür. İstanbul'dan sonra Türkiye'de kurulan ilk minyatür eserler parkı vasfını haizdir. Yine Eskişehir'in Sazova Bölgesi'nde yer almakta ve Türk coğrafyasındaki 33 mimari eserin minyatürlerini bünyesinde barındırmaktadır. Orhun kitabelerinden Mostar köprüsüne kadar birçok tanınmış eserin modellemesine ulaşmak mümkündür. Eskişehir ili Mihaliççık ilçesi Yunus Emre Mahallesi'nde bulunan Yunus Emre'ye ait türbe alanının çevre düzeni ve peyzaj çalışmaları kalıcı eserler kapsamında 2015 yılı Kasım ayında tamamlanan ve toplamda 5000 m² alanda uygulanan diğer bir proje örneğidir (Fıratlı, 2021).

Öne çıkan kalıcı eserlerden Dede Korkut Parkı için, Odunpazarı ilçe sınırları içerisinde ve daha önce İl Özel İdaresinin taşınmazı olan 62.000 m².lik bir alanın 2014 yılı Ocak ayında çevre düzenlemesi çalışmaları başlamış ve Haziran ayında tamamlanmıştır. Eskişehir halkının vakit geçirebileceği, spor yapabileceği ve çocukların eğlenebileceği bir park haline getirilmiştir. Ayrıca Dede Korkut Parkı içinde yer alan 46 metre uzunluğunda 2 metre genişliğinde ve 5,4 metre yüksekliğindeki mermer anıt üzerinde, dünyanın en büyük destanlarından biri olan Dede Korkut hikâyeleri, 12 adet temsili levhalar halinde, günümüz Türk minyatür sanatının en iyi temsilcileri eli ile tersim edilerek ve İznik Çinisine uyarlanarak işlenmiştir. Duvarın doğu cephesinde Osmanlı mimarisinden esinlenilerek inşa edilmiş şadırvan, su sebili ve su perdeleri mevcuttur. Batı cephesinde ise Kırım Hansaray'da bulunan Kırım Giray Han'ın genç yaşta kaybettiği eşi Dilara Bikeç Hatun anısına 1763 yılında yaptırdığı gözyaşı çeşmesinin bir benzeri inşa edilerek anıtın su unsuru ile buluşturulması sağlanmıştır. Türk Dünyası Vakfı kalıcı eserler kapsamında değerlendirilen eserler arasında Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Sosyal Tesisleri, Türk Kızılay'ı Eskişehir Şubesi ile müşterek Kızılay Hasırca Kampı, Alaaddin Camii'nin restorasyonu, Odunpazarı Eski Askerlik Şubesinin restorasyonu, Odunpazarı Balkan Kültür Evi, Yazılıkaya Kültür Evi vb. projeler sayılabilir (Fıratlı, 2021).

6.2 Türk Dünyası Halk Dansları Topluluğu

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen proje katkısı sayesinde teşkil edilen ve Türk Dünyası Vakfı himayesinde etkinliklerini devam ettiren topluluk, Eskişehir Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi'nde öğrenimini sürdüren Türk coğrafyasından gelen öğrencileri bünyesinde barındırmaktadır. Halk dansları üzerine çalışmalar yapılmakta, muhtelif yerlerde gösteriler düzenlenmektedir (Fıratlı, 2021).

6.3 Türkiye Romanya Sinema Çalıştayı ve Türk Kültürü Haftası

Türk Dünyası Vakfı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sinema Genel Müdürlüğü ve Romanya Yazarlar ve Sinema Yönetmenleri Birliği (UARF)'nin ortak çalışması ile Türkiye-Romanya Sinema Çalıştayı ve Türk Kültürü Haftası etkinliği, 2 ila 4 Ekim 2017 tarihleri arasında Romanya'nın Bükreş kentinde yapılmıştır. Çalıştayda on Türk filmi Romanyalı sinema izleyicisi ile buluşmuştur. Semih Kaplıoğlu'nun Yumurta, Süt, Bal filmi, Osman Sınav'ın Uzun Hikâye filmi, Nuri Bilge Ceylan'ın Bir Zamanlar Anadolu'da filmi, Derviş Zaim'in Balık filmi, Faruk Hacıhafızoğlu'nun Kar Korsanları filmi, Metin Erksan'ın Yılanların Öcü filmi, Lütfi Ömer Akad'ın Gelin filmi ile son olarak Kemal Uzun ve Serdar Akar'ın Çanakale Yolun Sonu isimli filmi gösterimi yapılan sinema filmleridir (Fıratlı, 2021).

6.4 Uluslararası Telif Hakları Çalıştayları Projesi

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü'nün destekleriyle Türk Dünyası Vakfı, Türk dünyası, Balkanlar ve Doğu Avrupa coğrafyasından 16 ülkenin teklif haklarının mevcut

durumunun ortaya konulması ve telif hakları sistemi ile ilgili yeni uluslararası iş birliğinin önünün açılmasına yönelik; Kazakistan, Bosna Hersek, Azerbaycan, Ukrayna ve Türkiye’de beş çalıştayın gerçekleştirilmesini kararlaştırmıştır. Çalıştaylardan ilki 16 ila 17 Ekim 2017 tarihlerinde Kazakistan’ın Almatı şehrinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştaya Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Gürcistan, Ukrayna, Moldova, Makedonya, Arnavutluk, Kosova, Sırbistan, Azerbaycan, Bosna Hersek ve Türkiye’den 35’e yakın katılımcı iştirak etmiştir (Fıratlı, 2021).

Bu projenin genel amacı: telif hakları alanında polis, yargı ve gümrük yapılanmaları da dâhil olmak üzere idari yapılanmanın, telif hakları alanında sunulan hizmetlerin, telif hakkı sahipleri ile mali ve manevi hakların, kapsamı, süresi ve devrine ilişkin hükümler ile koşulların ve telif haklarının toplu hak takibi örgütleri aracılığıyla takip edilmesi, bu örgütlerin yapısı ve işleyişinin ortaya konulması, telif hakları uyuşmazlıklarında hukuki ve cezai alanda yargısal sürecin ele alınması, telif hakları ihlallerinin ve yaptırımlarının ele alınması ile fiziki ve dijital korsanlıkla mücadele yöntemlerinin ve mevcut uygulamaların ortaya konulması şeklinde belirlenmiştir (Fıratlı, 2021).

6.5 Türk Dünyası Tarihçiler Forumu

Türk Dünyası Tarihçiler Forumu, Türk Dünyası Vakfı ve Türk Tarih Kurumu’nun katkılarıyla, 28-29 Ekim 2017 tarihlerinde Kazakistan’ın Türkistan şehrinde gerçekleştirilmiştir. Bu Forum ile Türk Dünyası tarihçilerinin bir araya gelmeleri, ortak tarih yazımı ve bu düşünce eksenini etrafında geliştirilecek yeni fikirlerin ortaya çıkmasına öncülük edilmesi amaçlanmıştır (Ydyrys, 2020: 297). Ayrıca, Türk dünyasında tarih yazımına ilişkin sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin değerlendirilmesini sağlamak ve Türk dünyasındaki tarihçiler arasında sürdürülebilir bir koordinasyon oluşturulması ve bu vesile ile ortak çalışma imkânları oluşmasını sağlamak bu projenin amaçları arasında yer almıştır.

6.6 Eskişehir Düşünce Okulu

2017 yılında Kültür Bakanlığı GENÇ-DES projesi olarak başlayan Eskişehir Düşünce Okulu, ilk aşamada 14 hafta süren atölye çalışmalarını tamamlamıştır. 2018 yılında öğrenciler, veliler ve öğretmenlerin talebi doğrultusunda Türk Dünyası Vakfı bünyesinde eğitimlere tekrar başlanılmış ve bugüne değin aralıksız sürdürülmüştür. 25 Kasım 2019 tarihinde Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Anadolu Üniversitesi ve Türk Dünyası Vakfı arasında bir protokol yapılmıştır. Söz konusu protokolle Eskişehir Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerindeki liselerin edebiyat ve tarih öğretmenleri tarafından öğrenmeye meraklı, gelişime açık, farklı alanlardan beslenen gönüllü gençler seçilmiştir. Düşünce Okulu’nun bu öğrencileri ile her hafta alanlarında yetkin eğitimciler eşliğinde edebiyattan sanat tarihine, müzikten sinemaya birbirinden farklı konular ele alınmış, atölye müfredatına uygun kültürel geziler ve etkinlikler düzenlenmiştir (Balcı, 2021).

8 Temmuz 2020 tarihinde Eskişehir merkez ilçelerinde görev yapan orta öğretim düzeyindeki öğretmenlere bilgi ve tecrübe paylaşımı çerçevesinde disiplinler arası atölyelerden oluşan Düşünce Okulu Akademisi’nin tanışma atölyesi yapılmıştır. 24 Kasım 2020 tarihine kadar yüz yüze devam eden Düşünce Okulu Akademisi, çevrim içi atölyelerle ve kültür gezileriyle eğitimcinin eğitimi şeklinde devam etmiştir (Balcı, 2021). Düşünce Okulu atölye çalışmaları Kovid-19 salgını nedeniyle yüz yüze yapılamamış, ancak düzenli olarak haftada 3 kez çevrim içi olarak devam ettirilmiştir. Düşünce Okulu’nun kapsamlı müfredatının ana unsurunu edebiyat ve tarih konuları oluşturmakta, benimsediği özgün metodu ve disiplinler arası özelliği ile öne çıkmaktadır. Katılımcı öğrenciler metinler arası ve karşılaştırmalı okumalarla bir taraftan modern dünyanın gereği bilgileri edinmişler diğer taraftan ait oldukları kültür coğrafyasının millî ve manevi unsurlarını yerinde öğrenme imkânı bulmuşlardır. Düşünce Okulu karşılıklı öğrenme ve özelden akran öğrenmesi

prensibini benimseyerek atölyelerini programlamıştır. Eğlenceli ve kalıcı öğrenmeyi pekiştirme gayretiyle atölyeler ele alınmış, gençlerin eleştirel düşünmeyi geliştirebilmesi ve düşündüğünü etkili bir şekilde ifade edebilmesi için özgür ortamlar sağlanmaya çalışılmıştır (Balci, 2021).

Genelde Kovid-19 salgını veya diğer sebepler dolayısıyla sosyal fobisi olan ve özgüveni düşük öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilecekleri içerikteki atölyeler de ayrıca düzenlenmiştir. Bu yolla sosyal hayata uyum sağlamada zorluk çeken gençlerin kendilerini geliştirmeleri için önemli bir görev yerine getirilmiştir. Atölyelerle bağlantılı olarak düzenlenen kültür gezileri, mimari eserlerin yerinde görülmesi, kadim medeniyetler hakkında bilgi edinilmesi yönünde anlamlı fırsatlar oluşturmuştur. Seyahat kültürü, ekip çalışması, zaman yönetimi, farkındalık eğitimi vb. davranış özellikleri bu geziler kapsamında gençlere kazandırılmıştır. Eskişehir ve ilçeleri, Bilecik, Söğüt, Bursa, İznik, İstanbul, Konya, Ankara, Çanakkale illerine kültür gezileri gününbirlik ve konaklamalı olarak düzenlenmiştir (Balci, 2021).

Görgü kuralları, etkili iletişim, hafıza geliştirme, güzel konuşma ve etkin yazma atölyeleriyle başlayan temel eğitim aşaması, 12 ay devam etmektedir. Fotoğraf, minyatür ve resim tablosu okumalarıyla atölye çalışmaları çeşitlendirilmekte, yapılan tiyatro ve sinema eleştirileri ile görsel sanatlar ve edebiyat disiplinleri arasındaki ilişki temellendirilmektedir. Temel eğitimi tamamlayan öğrencilerle gelişim atölyelerine geçiş yapan Düşünce Okulu, böylelikle dünya edebiyatı ve tarihinde önemli yeri olan ülkelerin öğrenciler tarafından tanınmasında bir fırsat sunmaktadır. Rus, Alman, İngiliz, Fransız, İtalyan, Mısır, Fas ve İran sineması ile edebi eserleri de incelendikten sonra Endülüs, sömürgecilik tarihi ve Oryantalizm hareketleri atölyeleriyle çapraz okumalar gerçekleştirilmektedir (Balci, 2021).

Ortak kültürel hafızanın pekiştirilmesi, kardeşlik ve birliğin vurgulanması amacıyla Türk dünyası ülkelerinin tek tek ele alındığı atölyelerde benzer öğeler üzerinde durulmaktadır. Türk dünyası atölyelerinin akabinde Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinin müziği, halk oyunları, gelenekleri, yazar ve sanatçılarının incelendiği atölyeleri de tamamlayan öğrencilerle at çiftliğinde Türk Savaş Sanatları atölyesi yapılmaktadır. Türk kültürünün ana unsurlarıyla başlayan atölyede göçebe yaşam tarzı, çadır kültürü, Türk kültüründe at, ok, yay ve kılıcın önemi anlatılmakta, örnekleri uygulamalarla gösterilmektedir (Balci, 2021).

8 Eylül 2021 tarihinde Eskişehir Mili Eğitim Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri çevrim içi toplantısı sonrasında Düşünce Okulu öğretmenleri tarafından ilçe milli eğitim müdürlükleri ziyaret edilmiş, görevli öğretmenlere Düşünce Okulu tanıtımı yapılmıştır. 18 Ekim 2021 tarihinde Düşünce Okulu öğretmenleri, Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerinde görevli öğretmenlerle bir araya gelmiştir. Yine daha çok öğrenciye ulaşılması ve fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında Alpu, Beylikova, Günyüzü, İnönü, Mahmudiye, Mihalgazi, Mihaliççık ve Seyitgazi ilçelerine gidilmiştir. Odunpazarı ve Tepebaşı'nda gönüllü ortaokul ve lise öğrencileriyle haftada bir Recep Tayyip Erdoğan Millet Bahçesi'nde buluşularak temel eğitim devam ettirilmiştir. Ayrıca gelişim öğrencileriyle 40 hafta sürmesi planlanan Yazarlık Atölyesi çalışmaları başlatılmıştır (Balci, 2021).

Eskişehir Düşünce Okulu buluşmaları kapsamında H. Süleyman Çakır Kız Anadolu Lisesi toplantı salonunda; ilki 17 Ocak 2020 tarihinde Türk Dünyası Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. Nabi Avcı'nın, ikincisi, 26 Şubat 2020 tarihinde Psikiyatrist Prof. Dr. M. Kemal Sayar'ın "Hayat Bizden Ne Bekliyor?" söyleşisi ile katıldığı ve sanattan hayata, topluma, bireye farklı pencerelerden bakmanın önemini vurgulandığı toplantılar düzenlenmiştir (Balci). Türk Dünyası Vakfı envanterinde bulunan akademik, araştırma-inceleme, tıpkıbasım-çevrim yazı, edebi eser (şiir,

roman, hikâye) ve çocuk edebiyatı kategorilerinde toplam 273 farklı kitabın ve 6 belgeselin, www.turkdunyasivakfi.org.tr sitesi üzerinden satışı yapılmaktadır (Balci, 2021). Kültür başkentliği uygulaması kapsamında dizinleme istatistikleri Google arama motoru üzerinden şehrin ana dili, İngilizce, Rusça ve Türkiye Türkçesi üzerinden yapılmış, Eskişehir'in toplamda dizinleme sayısı 8877 çıkarken, Kastamonu'nun 29714 çıkmıştır (Temir, 2020: 51). Eskişehir'in yapılan etkinlik sayısı açısından açık ara önde olmasına rağmen, bu hizmetlerinin internet ortamında ve sosyal medya hesapları aracılığıyla tanıtılmasında bir hayli geride kaldığı anlaşılmaktadır.

7. Sonuç

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile beraber ortaya çıkan yeni jeopolitik durum, ortak tarih, kültür, dil ve din geçmişine sahip Orta Asya Türk topluluklarının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin başlangıç aşamasında bir bocalama yaşamasına sebep olmuştur. Ancak elde edilen fırsatın, kurumsallaşmanın dinamizmi ile yeni bölgeselcilik kapsamında, 21. yüzyılın ilk çeyreği tamamlanmadan değerlendirildiği ve belli bir ivmenin yakalandığı söylenebilir. Kadim Türk toplumlarının geçmişten bugüne ulaşmış eşsiz ortak kültürünün geleceğe uzanmasında lokomotif görevi gören Türk dünyasının UNESCO'su TÜRKSOY'un başarılı uygulamalarının en önde geleni Türk Dünyası Kültür Başkenti projesidir. Türk dünyasının ortak kültürel değerlerinin tutkal vazifesi ile hem bugüne hem ilerideki zamanlara bu yolla bağlandığı muhakkaktır.

Kültür başkentliği uygulamasının, kavramsal özgül ağırlığını misliyle katlayan sonuç ürettiği savunulabilir. Araştırma konusu itibarıyla uygulamanın en küçük ölçeği kent biriminden başlayan, ülke ve bölgesel coğrafya kademelerine ulaşan değerlendirilmesinde kent kimliğine, ekonomiye, turizme, kurumsal yapıya ve gündelik yaşama kattıklarına dair (Topal, 2020: 141-145) farklı kentlerde farklı etkiler gözlenmekle birlikte hepsinde ortak nokta artı değer ürettiğidir. Türkiye'nin modern yüzü nitelenmesi ve göç temasıyla seçilen Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti görevini Meclis eliyle kurulan bir ajans çatısı altında tamamlamıştır. Ancak bir taraftan kamuoyunun isteği diğer taraftan henüz tamamlanmamış kalıcı eserlerin bitirilmesi maksadıyla Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı'nın ardılı olarak Türk Dünyası Vakfı teşekkül ettirilmiştir. Birbirinin devamı olan her iki kurumsal yapının icraatları, Eskişehir kent kimliğinin son dönem şekillenmesinde gözle görülür bir katkı sağlamıştır. Onlarca kültür ve sanat faaliyetinin gerçekleşmesinde ve kalıcı eser projelerinin tamamlanmasında söz sahibi olan Türk Dünyası Vakfı, hem Türk dünyası kültürel bağlarının kuvvetlenmesinde hem de somut olmayan kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında rolünü devam ettirmektedir.

Gerek Ajansın, gerekse Vakfın süreçlerinin politik tartışmalara konu olmakla birlikte başarı ile tamamlanmasında ve devam etmesinde en büyük pay sahibi hususlar; kültür başkentliği uygulamasının ulusal düzeyde en üst siyasi aktörler ve yerel dinamikler tarafından sahiplenilmesi, ilgili mevzuatın kanun niteliğinde düzenlenmesi ve baştan sona bütün aşamalarda donanımlı teknokrat bir yerel siyasetçinin sorumluluk almasıdır. Bu haliyle Türk Dünyası Vakfı somut olmayan Türk kültürel mirasının taşınmasında rol-model görevi görebilecektir.

Kaynakça

- 2018 Türk dünyası kültür başkenti Kastamonu tanıtıldı. (2018). *TÜRKSOY Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı Türk Dünyası Kültür ve Sanat Dergisi*, 53, 22-29.
- Akoğlan Kozak, M. (2016). 2013 Türk kültür başkenti olmasının ardından Eskişehir. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (36), 419-428.
- Arslaner, E., vd. (2012). "2013 Türk dünyası kültür başkentliği bağlamında Eskişehir", 13. *Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, der. Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi, Antalya: Kutlu&Avcı Baskı.

- Balcı, F. (2021). Türk Dünyası Vakfı Koordinatörü, İstanbul'da yüz yüze görüşme. 21.11.2021.
- Çolpan Yıldız, A. (2020). Kültür başkenti uygulamaları kavramsal ve kuramsal arka plan. *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- Fıratlı, M. (2021). Türk Dünyası Vakfı Genel Sekreteri, Telefonla görüşme. 04.12.2021.
- İzzetgil, E. (2020). 2016 yılı Türk dünyası kültür başkenti: Şeki", *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- Karaman, A. vd. (2018). *Türkiye'nin UNESCO değerleri ve turizm potansiyeli*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kafkasyalı, M. S. (2012). Orta Asya'da güç ve zihniyet. *Bölgesel ve Küresel Politikalarda Orta Asya*. der. M. Savaş Kafkasyalı, Ankara: SFN Yayıncılık.
- Kılınç, H. vd. (2020). Yerel kültürel mirasın tanıtımına yönelik hazırlanacak bir video için ihtiyaçların belirlenmesi: Eskişehir örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, 10 (2), 199-219.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği. (2016) *Bakan Nabi Avcı: Türk Dünyası Bilim ve Sanat Merkezi Anadolu Üniversitesine devredilecek*. 27.11.2016, <https://basin.ktb.gov.tr/TR-166417/bakan-nabi-avci--turk-dunyasi-bilim-ve-sanat-merkezi-an-.html>.
- Musabay Baki, P. (2020). *La coopération entre les pays turcophones et le nouveau régionalisme*. Doktora Tezi. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi.
- Nogayeva, A. (2020). 2012 yılı Türk dünyası kültür başkenti: Astana. *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- Okur, M. A. (2008). Millet imparatorluklar çağının eşğinde: genişleyen dünyada küresel kapitalizmin yeni mimarisine doğru. *Türkiye Günlüğü*, 95, 82-117.
- Purtaş, F. (2020). "TÜRKSOY ve Türk dünyası kültür başkentleri. *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- Purtaş, F. (2014) 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Eskişehir. *TÜRKSOY Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı Türk Dünyası Kültür ve Sanat Dergisi*, 43, 62-67.
- Sadykova, G. (2020). "2014 yılı Türk dünyası kültür başkenti: Kazan. *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- Sağlam, S., & Sarıyev, B. (2020). "2015 yılı Türk dünyası kültür başkenti: Merv. *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- Tannıkulu, M. (2019). *Coğrafya ve kültür*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tuna, G. A. (2013). *Eskişehir 2013 Türk dünyası kültür başkenti*. İstanbul: Pelikan Matbaası.
- Türk Devletleri Teşkilatı. *Organizasyon tarihçesi*, 28.11.2021, <https://www.turkkon.org/tr/organizasyon-tarihcesi>.
- TÜRKSOY Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı Türk Dünyası Kültür ve Sanat Dergisi*. Rusya Federasyonu Tataristan Özel Sayısı, 41, 2013.
- TÜRKSOY Daimi Konseyi 35. Dönem Toplantısı Türkistan'da. (2018). *TÜRKSOY Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı Türk Dünyası Kültür ve Sanat Dergisi*, 53, 14-21.
- Temir, E. (2020). Türk dünyası kültür başkentleri ve iletişim stratejileri. *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- Topal, M. (2020). "2013 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Eskişehir", *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, *UNESCO insanlığın somut olmayan kültürel mirası temsilî listesi*, 28.11.2021, [https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO İnsanlığın-Somut-Olmayan-Kültürel-Mirası-Listesi](https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO%20İnsanlığın-Somut-Olmayan-Kültürel-Mirası-Listesi).
- Veliyev, D. (2009). Küreselleşme sürecinde Türk Dünyası. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 103-110.
- Yıldız, F. (2020). 2018 Yılı Türk dünyası kültür başkenti: Kastamonu. *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- Ydyrys, K. (2020). 2017 yılı Türk Dünyası kültür başkenti: Türkistan. *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, der. Fırat Purtaş ve Fırat Yıldız, Ankara: Salmat Basım.
- Yıldız, M. (2014). "Sunuş", *Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasları envanter çalışması*. der. Murat Yılmaz, Türkistan: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The Summit of Heads of State of Turkic Speaking Countries was held by the independent Turkic republics of the new world order from 1992 to 2011, the first of which was in Ankara. Then, the first one under the name of the Turkic Council Summit was held in Almaty between the 20th and 21st of October in 2011, and the eighth, the last one, was held in Istanbul on the 12th of November in 2021 with the theme of Green Technologies and Smart Cities in the Digital Age. The most important decision of the last summit was to change the name of the institutional structure to the Organization of Turkish States. These meetings conducted to the birth of the idea of the Turkish World Capital of Culture in the context of the research topic. The realization of this idea was made possible by Dusen Kaseinov, the Secretary General of the International Turkic Cultural Organization (TÜRKSOY), who was inspired by the fact that Istanbul was awarded the title of European Capital of Culture in 2010.

Methods and Title

As a result of the modeling of the cultural capital for the Turkish world, the city of Astana in Kazakhstan was chosen for the first time in 2012 as the product of the Turkish World Capital of Culture implementation. The 29th Term Meeting of the Permanent Council of TÜRKSOY was held in Astana on September 20th, 2011, and the candidacy of Eskişehir for the 2013 Turkic World Capital of Culture was discussed here. A month later, the decision to make Eskişehir the 2013 Turkic World Cultural Capital was included in the text of the final declaration announced at the Turkic Council Summit, which was also held in Almaty. The announcement of the cultural capital with the signature of the highest level political representatives of the participating countries has settled as a custom. However, since the city of Kazan was not in an independent country during the candidacy process, this practice could not be implemented. With the convention of the Turkic Council Summit in 2018, the city, which was chosen as the cultural capital, continued to be announced in this way. It can be said that immigration from different geographies of the Turkish world, mostly from the Balkans, the Caucasus and the Crimea, has an effect on the preference of Eskişehir, and the issue of migration is considered as the main theme in the projects implemented. The theoretical discussion of the study subject was carried out in the context of new regionalism, through the concepts of culture, identity and city. In this context, the results of the transformation of Eskişehir 2013 Turkic World Capital of Culture Agency into the Turkish World Foundation and the contributions of these two organizational structures, which are the continuation of each other, to the city of Eskişehir and to the regional identity were determined as the focal points. The question of whether the Turkish World Foundation can act as a role-model in the transport of the intangible Turkish cultural heritage constitutes the main problematic of the research subject. The answer to the question reveals the purpose and importance of the subject of study. In order to find answers to the questions, first the theoretical and conceptual framework is discussed. Then, The International Turkic Cultural Organization (TÜRKSOY) and Eskişehir 2013 Turkic World Capital of Culture Agency were mentioned. Finally, the role of the foundation was expounded with the practices of the Turkish World Foundation being widely covered, and thus a conclusion was tried to be drawn.

Conclusion

The new geopolitical situation that emerged with the disintegration of the Soviet Union caused the Central Asian Turkish communities having a common history, culture, language and religion background and the Republic of Turkey to experience a faltering at the initial stage. However, it can be said that the opportunity was used within the scope of the dynamism of institutionalization and new regionalism, before the first quarter of the 21st century was completed, and a certain momentum was achieved. The most prominent of the successful practices of TÜRKSOY, the UNESCO of the Turkic world, which acts as a locomotive in the extension of the unique common culture of ancient Turkish societies from the past to the present, is the Turkish World Capital of Culture project. It is certain that the common cultural values of the Turkish world are thus connected, with the task of glue, to both today and the future. It can be argued that the cultural capital practice produces results that multiply its conceptual specific gravity. In terms of the research subject, the smallest scale of the application, starting from the city unit, reaching the country and regional geography levels, although different effects are observed in different cities regarding the contribution to the urban identity, economy, tourism, institutional structure and daily life, the common point in all of them is that it produces added value. Eskişehir, which was chosen with the characterization of the modern face of Turkey and the theme of migration, completed its 2013 Turkic World Capital of Culture task under the umbrella of an agency established by the Parliament. Still, the Turkic World Foundation was formed as the successor of Eskişehir 2013 Turkish World Culture Capital Agency, with the aim of finishing the permanent works that have not been completed yet, on the one hand, and the public's request, on the other. The actions of both institutional structures, which are the continuation of each other, have made a visible contribution to the shaping of the urban identity of Eskişehir in the last period. Having a say in the realization of tens of cultural and artistic activities and the completion of permanent work projects, the Turkish World Foundation continues its role both in strengthening the cultural ties of the Turkish world and in transferring the intangible cultural heritage to future generations.